

EPAM

EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi

İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Haftalık Dış Politika ve Ekonomi Bülteni

77. Bülten

İSÜ

**İSTİNYE
ÜNİVERSİTESİ**
İ S T A N B U L

istinye.edu.tr | 0850 283 60 00

/istinyeuniv.edu

/istinyeunivedu

/istinyeunivedu

YAPTIRIMLAR ARASINDAN 2021'E BAKIŞ: TÜRKİYE NELER İLE KARŞILAŞABİLİR?

Doç. Dr.Fahri Erenel-EPAM Müdürü

21 nci yüzyıl tehditlerin asimetrik tehditlere dönüştüğü, buna bağlı olarak savaşların yapılma şeklinin değiştiği, dış politika araçlarında da yaptırımların tercih edilmeye başlandığı bir yüzyıl olmuştur. Askeri güç kullanımının artan maliyeti ve askeri güç kullanımına göre daha kısa sürede sonuç vermesi yaptırımların tercih edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Kore, Vietnam, Irak ve Afganistan'da yürütülen savaş/harekatın askeri kayıpların fazlalığı ve giderek artan savunma harcamalarına karşılık sonuç alınamaması, kamuoyunda sorgulamaların ve tepkilerin giderek artması askeri gücün kullanımı konusunda sorgulamaları arttırmıştır. Sert gücü ifade eden askeri güç ile sonuç alınamaması üzerine arayışlar yumuşak güç uygulamalarını karşımıza çıkarmıştır. Hasım devletin vatandaşlarını etki altında bırakmaya yönelik eylemler içeren yumuşak güçten de sosyal medya'nın artan etkisi ile tam sonuç alınamaması yaptırımların gündeme alınmasına neden olmuştur.

Hedef devletlerin istenilen politikalara veya uluslararası kurallara uyumunu sağlamak maksadıyla, söz konusu devleti bir takım şeylerden mahrum bırakmak veya cezalandırmak şeklinde uygulanan yaptırımlar özellikle ABD'nin giderek azalan hegemonik güç kapasitesinin etkisini arttırabilmek için kullanmakta olduğu bir araç olarak görülmektedir. Yaptırımların günümüzde daha çok zorlayıcı diplomasinin bir parçası olarak uygulanıyor olması güç kullanımının hedeflenmediği sonucu çıkarılmamalıdır. Tam tersine yaptırımlardan sonuç alınamaması bir sonraki aşama olan güç kullanımına geçiş ve askeri güç kullanımını kolaylaştırıcı için bir süreç olarak görülmeye başlanılmıştır. Bu süreçte, yaptırıma maruz kalan devletin askeri güç kapasitesinin de olumsuz etkilenmesinin/azalmasının öngörülmesi, yapılacak olası bir müdahalenin süresi ve maliyetini azaltıcı bir etki sağlayabileceği uygulayan devlet tarafından dikkate alınmaktadır.

204 yaptırım örneği üzerinde yapılan incelemeler yaptırımların başarı oranını %34 olarak göstermektedir. Başarı oranının hedeflerin makul ve sınırlı oluşu ile %50'lere kadar çıkabildiği de görülmektedir. Bazı durumlarda diğer dış politika araçlarının kullanılmadığı durumlarda "bir şey yapılmalı" düşüncesi ile uygulamaya sokulduğu durumlarda bulunmaktadır. Yaptırımların etki oranının düşük çıkmasında yaptırımların yeterli hazırlık yapılmadan uygulamaya sokulmasının önemli bir yer tuttuğunu araştırma sonuçları göstermektedir.

Yaptırım ile ambargo birbirine karıştırılmaktadır. Siyasi ve ekonomik olarak genel kabul görmüş şekli ile 2 'ye ayrılan yaptırımların en etkili şekli olarak görülen ekonomik yaptırımlar; bir veya birkaç devlet, uluslararası örgüt gibi uygulayıcı tarafından bir veya birden fazla hedefe (devlet, devletler, yönetim, grup, kişi, şirket) uygulanan finansal veya ticari baskı olarak tanımlanabilmektedir. Ticari araçları arasında ambargo ve boykot yer almaktadır.

Bir barış dönemi uygulaması olan yaptırımlar güçlü olanın güçsüz olana gösterdiği bir sopa görevini görmektedir. Ülkemizin yaptırımlar ile tanışması yeni değildir.1964 yılında Kıbrıs'a müdahale söz konusu olduğunda, ABD'nin "1947 ABD-Türkiye arasında imzalanan askeri yardım anlaşması" gereği bu müdahale de ABD harp silah ve araçlarını kullanamazsınız çıkışı ile müdahaleyi durdurmamız,1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrası ise ambargo ile karşılaşmamız söz konusu olmuştur. Bunun dışında özellikle iç güvenlik harekatını engellemeye yönelik olarak

başta Almanya olmak üzere çok sayıda terör örgütü destekçisi Avrupa Ülkelerinin kendilerinden temin edilen silahları kullanamazsınız çıkışları, günümüzde Kanada'nın Dağlık Karabağ'da Türkiye'nin ürettiği İnsansız Hava Araçlarının kullanılıyor olması nedeniyle, bu araçların üretimi için verdiği malzemenin Türkiye'ye gönderilmesini engellemeye gitmesi kadar geniş bir yelpazede ülkemiz zaman zaman yaptırımlarla karşılaşmaktadır.

S-400 Yüksek İrtifa Hava Savunma Sistemini Rusya'dan tedarik etmemizi, 2 yıldan beri üzerimizde bir yaptırım kılıcı olarak sallayan ABD, bu kez bu konuda adım atmaya karar vermiş görünmektedir. Her ne kadar başka saiklerle Temsilciler Meclisi ve Senato'dan 2/3 çoğunlukla geçen 2021 yılı Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası'nı Trump'ın veto edeceğini belirtmesinin ülkemiz açısından fazla bir anlam ifade etmeyeceği düşünülmektedir. Veto etse bile yasanın aynı şekilde geçeceği öngörülmektedir. Konu, ABD menfaatleri değil. Türkiye düşmanlığıdır. Türkiye'nin S-400'ler için yaptığı atış testine tepki gösteren ABD, aynı tepkiyi NATO ülkesi olmasına rağmen ortak yaptığı tatbikatta Yunanistan'ın S-300'lerle atış yapmasına göstermemiştir. Amaç, Türkiye'nin son yıllarda ABD'de politikaları ile zaman zaman çelişen politikalar izlemesi ve güvenlik stratejisini aynı ABD'nin yaptığı gibi tehdit oluşturan unsurlara önleyici tepkide bulunmak ve menfaatlerine uyan her yerde bulunmak şeklinde uygulamasını kabul edememektedir. Eski ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in deyimi ile yarım hegemonik güç haline gelen ABD artık sözünü dinletememektedir. Bu nedenle kendisinden ayrı yol izlemeye başlayan ve boyun eğmeyenlere zorlayıcı politika ve araçlarını uygulamaya artan ölçüde devam etmektedir. CAATSA adı verilen bu yaptırımların amacı da budur. Söz dinlemeyenleri dize getirmek. Ancak, artık bu tür politikalar hazırlıklı ve tecrübeli devletler için sonuç getirmediği gibi yaptırımlar zaman içinde bir fırsata dönüştürülebilmektedir. Bugün savunma sanayimizin ulaştığı seviyede, ABD'nin Kıbrıs Barış Harekatı nedeni ile uyguladığı ambargonun bir kaldıraç görevi gördüğü dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. 1947 yılına kadar gelişen savunma sanayimizi ABD'nin Marshall yardımı adı altında bir çırpıda yok etmemiz dönemin siyasetçilerinin büyük hatası olarak tarihe geçmiştir. Bu vesile ile Nuri Demirağ, Vecihi Hürkuş, Nuri Killigil başta olmak üzere savunma sanayimiz ve özellikle uçak üretimi için büyük çaba gösteren bu çok Değerli İsimleri saygı ve minnetle anıyorum.

Yaptırımların uygulanan ülkelerde uygulayan ülkelere karşı milliyetçiliği güçlendirdiği, olumsuz bakışları ve tepkileri arttırdığı, aynı zamanda yaptırımların Kıbrıs Barış Harekatı sonrası olduğu gibi yeni yapılanmalara imkan sağlayarak bu süreçten devletlerin daha güçlenerek çıkmasına yol açabildiği görülmektedir. ABD, Türkiye'yi yanında görmek için çaba göstereceğine adeta arayı daha da açma için çaba göstermesini açıklamakta mantıklı bir düşünce aramamak gerekmektedir.

1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrası konulan ambargo karşısında, üstelik harp silah ve araçları konusunda ABD'ye fazlası ile bağımlı olduğu bir süreçte, Türkiye'nin, 1969 yılında ABD ile imzaladığı "Savunma İşbirliği Anlaşması"ndan çekilerek ABD'nin ülkemizde ki üslerine el koyması, bağımsız bir ülke olmanın ve Türkiye'nin sıradan bir ülke olmadığının göstergesi olarak tarihte yerini almıştır. Türkiye'ye yönelik her türlü terör eyleminde bulunan ve 35 bine yakın can kaybından sorumlu olan terör örgütünden medet uman ABD'nin politikalarında bir değişim beklemek zaman kaybından başka bir anlam ifade etmemektedir.

Türkiye, 2021 yılında ABD'nin yaptırımlar ile karşılaşacağını ve Biden yönetiminin de buna engel olmayacağı dikkate alınarak ve kapsamda bulunan 12 yaptırım ile de karşılaşabileceği

düşünülerek planlamalar yapılmalı ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmalıdır.2021 yılında bizi en çok meşgul edecek konular arasında ABD yaptırımları ve Biden'ın yönetime gelmesine kadar ertelenen AB yaptırımları öncelikle yer alacaktır. ABD'de her ne kadar homojen bir Türkiye karşıtlığından söz edilemeyecek olursa bile Ermeni Soykırım Yasasının kabul edilmesi, F-35 'lerin proje ortağı olan ve parasını ödeyen Türkiye'ye verilmesinin önlenmesine yönelik olarak kabul edilen yasalar ne ilk ne de son olacaktır.

2021 yılında Türkiye üzerinde ABD ve AB 'nin baskılarının devam edeceği öngörülmektedir. Biden'ın daha önceki ve seçim sırasında ki söylemleri Türkiye karşıtı bir politikayı önceliklendireceğini, ABD'nin yerine geçmeyi hedefleyen/düşündüğü (Rusya ve Çin gibi) ve yükselen güçlere (Türkiye gibi) engel olma girişimlerini artan ölçüde hızlandıracağı düşünülmektedir. Zaten Rusya ve Çin'i tehdit olarak güvenlik stratejisine yansıtmış durumdadır. Yeni güvenlik stratejisinde Türkiye'ye yer verilebileceği öngörülebilir. Mevcut stratejide üstü örtülü de olsa Türkiye'nin yer aldığı dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

AB, Türkiye ile olan ilişkilerinin seyrine içinde ki farklı görüşler nedeni ile karar verememektedir. Ancak, Biden'ın Trump'ın aksi yönde yani AB ile uyumlu bir politika izleyeceği beklentisi Türkiye karşıtı politikaların planlanması ve uygulanmasında müşterek hareket etme düşüncesini ön plana çıkarmaktadır. Bu durum, AB 'ye ve özellikle Fransa'ya, Türkiye'nin veto etmesi nedeniyle AB kapsamında kullanamadığı NATO'ya tahsisli kuvvetlerini NATO'nun hareket alanını genişletme yönündeki çalışmalardan medet umarak kullanabileceği öngörüsünde bulunmasına neden olmaktadır. Doğu Akdeniz, Afrika Kuzeyi ve Sahel bölgesi, Ortadoğu, Kıbrıs, ABD ve AB 'nin ortak politika izleyeceği alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'nin yapması gereken, bu tür yaptırımları fazla büyütmeden, ancak olası etkilerini bütün boyutları ile dikkate alarak ekonomisini güçlendirecek adımları hızla atması ve yeni stratejik ortaklıklar veya bölgesel işbirliklerini planlaması, özellikle Kıbrıs'ın tanınması konusunda hızlı adımlar atmasıdır. Elbette birlik ve beraberliğini sağlayarak. Türkiye'nin geçmiş Türk Devletlerine baktığımızda en zayıf anının birlik ve beraberliğinin zayıfladığı anlar olduğu dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.

NATO 2030 projeksiyonu ve Asya-Avrupa dengesizliği

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/nato-2030-projeksiyonu-ve-asya-avrupa-dengesizligi/2073624>

Tolga Sakman,Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (DİPAM) Başkanı

Son dönemde **küresel jeostratejik durum** değişiyor: Asya'nın ön plana çıkması Asya'da daha fazla, Avrupa'da ise daha az ABD etkinliği anlamına geliyor. Transatlantik değerler ve çıkarlar da daha kırılgan hale geliyor. Brexit'in de gösterdiği gibi, Avrupa'nın birliği tartışmaya açılıyor. NATO'nun öngörü ve stratejisi Avrupa'nın bu durumla nasıl başa çıkacağı konusunda siyaseti belirliyor. NATO ve ABD, Avrupa'nın hayat sigortası olarak görülüyor ancak çerçeve koşulları

temelden değişirse, Avrupa'nın tüm savunmasının yeniden düşünülmesi gerekebilir. Bu ayrıca küresel güvenlik ekosistemini de derinden etkileyecek, siyasi rekabet ve işbirliği alanlarında temelleri tartışmaya açacak bir durum. **NATO 2030 stratejisi** tüm bu meydan okumalara, Avrupa'nın taleplerine ve ABD dış politika ve güvenlik siyasetine uyumlu şekilde cevap bulma çabasında.

1949'daki kuruluşundan bu yana, ABD önderliğindeki Batı'nın silahlı kolu olarak **NATO**'nun açık bir düşmanı vardı: Sovyetler Birliği. Bu rakip 1990'ların başında ortadan kaybolduğunda, yeni bir amaç çabucak bulunmalıydı. ABD'de yapılan değerlendirmelere dayanarak o andan itibaren amaç, Batı üstünlüğünü korumak ve mümkünse genişletmek için askeri müdahaleleri kullanmaktı. Bu hedef, Kasım 1991'de Roma Zirvesi'nde zaten kabul edilmiş olan yeni NATO stratejisine yansdı. Doğu Bloku'ndan kaynaklanan "öngörülebilir" tehdidin yerini artık "çok yönlü" tehditlere bıraktığı belirtildi. O zamanlar bu, kitle imha silahlarının yayılmasını, terörizmi ve aynı zamanda önemli hammadde akışlarının kesilmesini de içeriyordu.

Bu yeni strateji NATO'nun resmî bir savunma ittifakından, ittifak toprakları dışındaki görevler için de bir müdahale ittifakına dönüşmesini, Nisan 1999'da yeni bir stratejik kavramın kabul edilmesiyle birlikte kesinleştirdi ve somutlaştırdı. NATO'nun Yugoslavya'ya karşı **Birleşmiş Milletler (BM)** yetkisi olmadan operasyon düzenlemesiyle ittifakın yeni temel görevi de ilan edilmiş oldu. İttifak, buna benzer müdahalelerinin Rusya'nın (hatta Çin'in) BM Güvenlik Konseyi'ndeki veto hakkıyla engellenmesini istemediğinin altını çizmek için, gelecekte muhtemelen BM yetkisi olmaksızın askeri müdahalelerde bulunma niyetinde olduğunu da vurgulamış oldu.

Buna karşılık, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından kabul edilen üçüncü strateji belgesi (Kasım 2010) öngörülme yen yeni açılımlar getirmedi. Rusya ile ilişkiler bugün olduğu kadar artmamıştı ve Çin'den hiç söz edilmiyordu.

2014 yılından itibaren Rusya ile ilişkilerde büyük ölçüde Batı'dan kaynaklanan artış zamanlama olarak önemliydi. Sonuçta bu, "bir Rus genişleme iradesine karşı" bir siper olarak NATO'nun etkinliğini gösterdi. Yıllar geçtikçe, rakip kümelenmesi odak kaydıldı ve Çin'in ekonomik ve siyasi genişmesi askerî olarak da dikkat gösterilmesi gereken başka bir özne olarak ön plana çıkmaya başladı.

Bir askeri ittifak olan NATO, kendisini "daha barışçıl bir dünyanın garantörü" olarak adlandırmayı seviyor, ancak son zamanlarda müttefikler arasındaki pek çok siyasi çekişme beraberinde evvela içerideki birliğin sağlanmasına dair eleştiri ve soru işaretlerini getirdi. ABD Başkanı Donald Trump'ın söylem ve eylemleri önce ABD'nin, ardından da bazı ittifak üyelerinin NATO'ya sadakatleri konusunda şüphe uyandırdı. Müteakiben ABD'nin Almanya'dan asker çekme kararı ve iki NATO üyesi Türkiye ile Yunanistan'ın askeri olarak karşı karşıya gelmesi özellikle diğer üyelere ittifakın geçerliliğini sorgulattı. Tüm bu gelişmeler, Kasım 2019'da Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un ittifak için yaptığı "beyin ölümü" teşhisi derecesinde eleştirilerin gelmesine neden oldu.

O zaman neredeyse tüm müttefikler bu teşhise tepki gösterdi ve NATO'ya ateşli taahhütlerde bulundular. Fakat yine neredeyse hepsi temel bir soruya cevap vermekten kaçındı: Bu hâlâ gerçek bir ittifak mı? Macron'a göre NATO askeri olarak çalışmasına devam etmekle beraber

politik olarak ittifakı sağlayamıyor ve müttefiklerin siyasi ve stratejik çıkarları ister Rusya'ya ister terörizme yönelik olsun, birbirinden gitgide uzaklaşıyor.

Buna müteakip Aralık 2019'da Londra'da düzenlenen NATO zirvesinde ittifakın nasıl daha güçlü hale gelebileceği" konusunda bir "tefekkür süreci" başlatılması kararlaştırıldı ve bunun sonucunda Nisan 2020'de NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg tarafından özel olarak seçilen bir grup uzman, ittifakın yeniden canlandırılması konusunda bir rapor hazırlamakla görevlendirildi. Almanya'nın eski Savunma ve İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere (CDU) ve ABD'nin Avrupa ve Avrasya İşlerinden sorumlu eski Dışişleri Bakan Yardımcısı Aaron Weiss Mitchell, 10 kişilik uzman grubuna başkanlık ettiler.

Bir şekilde Macron'un teşhisine yanıt olarak kurulan bu uzman grubunun eşbaşkanı Maiziere, NATO'nun "kesinlikle bir iç tahribat yaşamakta" olduğunu doğrulasa da beyin ölümü söylemi için, "Bu bir provokasyondur. Ancak bu süreci harekete geçirdiği için faydalı oldu" dedi. Maiziere'e göre dış tehdit durumu da değiştiğinden, ittifakı yenilemenin zamanı gelmişti.

NATO'yu Washington ruhuna uygun şekilde "Rusya'ya karşı daha ileri farkındalık ve tedbirlere, Çin ile de sistematik rekabete" uyumlu hale getirmek için bir çalışma olduğu aşikâr. Bununla birlikte Biden, Donald Trump'ın Çin'e yönelik agresif politikasına devam edeceğini çoktan duyurdu. Avrupa ile güvenlik ve savunma ilişkilerinde NATO'ya bağlılığını da ilan eden Biden, Avrupa'da bazı kanatlar tarafından hoş karşılanmadı.

Belirlenen bu uzman grubu Batı savunma ittifakının uyumlu hale getirilmesi için aylardır eylem önerileri hazırladılar. NATO diplomatlarına göre rapor, Macron'un iddialarına ve ittifakın geleceğe yavaş uyum sağladığına yönelik genel eleştirilere karşı NATO ittifakının Batı'nın temel taşı olarak daha siyasi bir rol üstlenmesi gerektiğini savunan bir cevap niteliğinde.

"NATO 2030: United for a New Era" (NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik) başlığını taşıyan raporda 138 tavsiye listelenmiş. Uzman grubu, iç birliği güçlendirmek (veya onu yeniden tesis etmek) için, kararların daha hızlı alınmasını tavsiye ediyor. Bu hızlı karar alma sürecini de onlarca yıldır yürürlükte olan ve NATO tarafından neredeyse bir sığınak gibi korunan oybirliği ilkesini yumuşatarak sağlamayı öneriyor.

Maiziere, uzlaşma ilkesinin "koltuğumda kalıyorum ve her zaman 'hayır' diyorum" durumuna izin vermemesi gerektiğini söyleyerek bu durumun ittifakın yoluna taş koyacağı uyarısında bulunuyor. Oybirliği ilkesinin tamamen tersine çevrilmesi mümkün görünmese de sadece doğrudan bakanlık düzeyinde veto edebilme yöntemi ile ablukaların daha da zorlaştırılması isteniyor. Ancak Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas, "NATO savaş veya barışla ilgilidir" diyerek oybirliğinden sapmanın olası olmadığını düşünüyor. Bu öneri ayrıca çeşitli nedenlerle özellikle Türkiye, İngiltere ve Doğu Avrupalılar başta olmak üzere birçok üyenin de direnişiyle karşılaşacak gibi görünüyor.

Savunma bakanlarının NATO Genel Merkezi ve müttefik başkentlerinde farklı formatlarda yapacakları daha fazla toplantının yanı sıra dışişleri bakanlarının da sıklıkla resmî toplantılar yapması ittifakın ortak siyaset geliştirmesinde etkili görülüyor. Askeri meselelerin savunma ve güvenlik boyutunu genişleten bu fikir, NATO'nun olgu/olay odaklı etkinliğini artıracak gibi devletlerin birbirleriyle ilişkilerini de kuvvetlendirmeyi amaçlıyor. Uzmanlar ayrıca NATO

ülkelerinin birbirlerini sürekli olarak şaşırtmaması için önemli kararlar vermeden önce birbirlerini bilgilendirmek için bir “gönüllü taahhüt” (voluntary commitment) sistemi öneriyor.

Bir askeri ittifak olan NATO, kendisini “daha barışçıl bir dünyanın garantörü” olarak adlandırmayı seviyor, ancak son zamanlarda müttefikler arasındaki pek çok siyasi çekişme beraberinde evvela içerideki birliğin sağlanmasına dair eleştiri ve soru işaretlerini getirdi. ABD Başkanı Donald Trump’ın söylem ve eylemleri önce ABD’nin, ardından da bazı ittifak üyelerinin NATO’ya sadakatleri konusunda şüphe uyandırdı.

NATO’nun kuruluş amacı olan Sovyetler Birliği’nin yıkılması, Soğuk Savaş’ın bitmesi ve farklı tehditlere uyum sağlama süreci devam etse de Rusya, ittifakın metinlerinde yer almaya, politika belirlemede etkin olmaya devam etti. Bir süredir sürdürülen o tanıdık, diyalog ve caydırıcılığın karışımından oluşan iki yönlü yaklaşım, Moskova’ya karşı koymanın en etkili yolu olarak görülmeye devam ediyor.

Rusya NATO’nun tehdit odaklarından biri olarak teyit edilse de rapor, ittifakın Moskova ile “barış içinde bir arada yaşama konusunu tartışmaya açık olduğunu” ancak herhangi bir düşmanca harekete derhal yanıt verme yeteneğinden mahrum kalmadığını ileri sürüyor. Çin ise Batı’nın umduğu iyi huylu ticaret ortağı değil, bu yüzyılın yükselen gücü olarak görülüyor. Raporda Çin, yalnızca ABD için değil, Avrupa için de potansiyel bir askeri tehdit olarak tanımlanıyor ve bu da Pekin’i NATO’nun 30 Batılı ülkesinin toplu savunma sistemine bir meydan okuma haline getiriyor.

Rapora göre, Çin’in askeri gücünü uzun vadede yalnızca Avrupa-Atlantik bölgesine değil, aynı zamanda küresel olarak yansıtmaya olası giderek artıyor. İttifakın Çin’e karşı artan dikkati, esas olarak Çin’in barışçıl bir şekilde küresel bir süper güce evrilme girişiminin kabullerini yerine getirememesinden kaynaklanıyor. Rapor Çin’in hem askeri modernizasyonunun hızını hem de Hint-Pasifik bölgesindeki komşularına karşı ekonomik baskı ve diplomasi yoluyla güç kullanımını sorguluyor. Çin’in Kasım 2020’de bölgedeki 15 ülke ile imzaladığı Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) serbest ticaret anlaşmasını düşündüğümüzde, hissedilen riskin kaynağı anlaşılmış oluyor.

Çin, Avrupa-Atlantik bölgesine mutlak bir askeri tehdit oluşturmazken, askeri erişimini Atlantik, Akdeniz ve Kuzey Kutbu’na doğru genişlettiği, Rusya ile savunma bağlarını derinleştirdiği, uzun menzilli füzeler, uçaklar ve uçak gemileri ile küresel erişime sahip, geniş uzay tabanlı yeteneklere ve daha geniş bir nükleer cephaneliğe sahip nükleer denizaltılar ile savunma/saldırı kabiliyetini artırma çalışmalarında olduğu biliniyor. Raporda, özellikle nükleer silahlar ve balistik füzeler bağlamında, gelecekteki silah kontrolü müzakerelerinde Çin’le kurulacak temasın dikkate alınmasının çok önemli olacağı vurgulanıyor.

NATO ülkeleri Çin tarafından tehdit ediliyorsa, tabiatı gereği ittifakın koruma sağlamada etkili bir aktör olma yeteneğini gösterebilmesi gerekiyor. Bu nedenle rapor, Çin’in müttefiklerin güvenliğini zayıflatan faaliyetlerini önceden tahmin etme ve bunlara tepki verme yeteneğini artırma ihtiyacını vurguluyor. Rapor, NATO’ya, Çin’in oluşturduğu güvenlik sorunlarına zaman ve siyasi kaynak ayırmasını, somut adımlar atmasını ve bir strateji koordine etme ve müttefiklerin güvenliğini koruma becerisini geliştirmesini tavsiye ediyor.

Belgenin yazarlarına göre NATO'nun, Çin'in teknolojik gelişiminin sonuçlarını değerlendirmek, ittifakın toplu savunmasını, askeri hazırlığını veya direncini etkileyebilecek herhangi bir Çin faaliyetine karşı kendisini hazırlamak ve savunmak için çabalarını genişletmesi gerekiyor. Önümüzdeki on yıl içinde Çin, NATO'nun kritik altyapısını koruma, 5G gibi gelişmekte olan teknolojilere uyum sağlama ve tedarik zincirleri de dahil olmak üzere ekonomisinin hassas sektörlerini koruma kapasitesine meydan okuyabilecek bir seviyeye erişecek.

Rusya NATO'nun tehdit odaklarından biri olarak teyit edilse de rapor, ittifakın Moskova ile "barış içinde bir arada yaşama konusunu tartışmaya açık olduğunu" ancak herhangi bir düşmanca harekete derhal yanıt verme yeteneğinden mahrum kalmadığını ileri sürüyor. Raporda ayrıca, ekonomik cephede Çin tehdidi konusuna değinilerek, Avrasya'daki ticari altyapıların iyileştirilmesi için stratejik bir proje olan Yeni İpek Yolu ve Çin'in teşvik ettiği 17+1 platformu ve "Kuşak Yol İnisiyatifi (BRI)" formatlarına atıfta bulunuluyor. Bu formatlarda Çin ile ekonomik ilişkiler müttefik ülkelerin siyasetlerine etki edeceği endişesiyle NATO bağlılığını koruma çabası raporda yer alıyor.

NATO'nun ön alma stratejisi olarak temasa geçtiği "Hint-Pasifik ortakları" ve özellikle Çin'in bölgesel rakibi Hindistan, yeni dönemdeki önemli ortaklar olabilir. Stratejik gerekliliklerden dolayı, Tayvan veya diğerleri için bir güvenlik garantisi verilmesi ve diğer bölge ülkeleriyle ilişkilerin ilerlemesi, NATO'nun transatlantik bir ittifaktan Hint-Pasifik ittifakına geçeceği endişelerine neden olsa da rapor böyle bir öngöründe bulunmuyor.

Rapor, ABD'nin Avrupa'dan çekilmesi ve değişen tehditler karşısında gergin olan AB'nin Haziran 2020'de aldığı karar doğrultusunda 2022'ye kadar kendi "Stratejik Pusula" ve askeri doktrini üzerinde çalışmaya başladığı bir zamanda hazırlandı. Beyaz Saray'daki değişikliğin Avrupalı müttefiklere karşı düşmanca tavrı tersine çevirme ihtimaline rağmen, Avrupa'nın ABD'den bağımsız olarak askeri gücünü artırması gerekip gerekmediği konusunda giderek artan bir tartışmanın ortasında, rapor ile birlikte, cesurca adımlar atılması gerekiyor. NATO diplomatları, rapordaki tavsiyelerin ABD seçim sonuçlarını tamamen hesaba katmadığını, ama bir başkan değişikliği durumunda da geçerliliğini koruyacağına inanıyorlar.

Uzman grubunun eşbaşkanı Maiziere, AB'nin askeri olarak daha bağımsız hale gelmesi, hatta kendi "Avrupa ordusunu" kurması gerektiği fikrini yok saymadı. Bu tartışma içinde Alman siyasetçi, NATO dışında bir "stratejik özerkliği" mantıklı bulmuyor. Aksine, AB'nin NATO içindeki yeteneklerini güçlendirmesi gerektiğini vurgulayan Maiziere, "Biraz daha az büyük sözler ve biraz daha fazla eylem, Avrupa güvenlik politikası ve aynı zamanda ittifak için iyi olacaktır" diyerek konu hakkında çokça söylemde bulunan Avrupalı siyasetçileri uyarıyor.

Uzmanlar, NATO ve AB arasındaki ilişkide askeri hareketlilikle ilgili prosedürler de dahil olmak üzere tüm müttefiklere eşit şekilde uygulanması gereken tutarlı bir yaklaşım ve sinerji izlenmesi önerisiyle, işbirliğinin bir adım öteye taşınacağını öngörüyor. Fakat, Avrupa'da NATO'nun, güçlü toplu savunma için, transatlantik çerçeve ile müttefikler arasında güvenlik istişareleri ve kararlarında temel forum olmaya devam ettiğinin kabul edilmesi ön şartı, ilişkilerdeki NATO öncüllüğünü vurgular nitelikte.

NATO'nun "beyin ölümü" teşhisiyle birlikte Fransız Cumhurbaşkanı Macron tarafından dile getirilen "Avrupa stratejik özerkliği" fikri, daha güçlü Avrupa savunmasının NATO'ya

sağlayacağı katkıdan dolayı destekleneceği söylemi üzerinden Macron'un vurgulamaya çalıştığı odaktan uzaklaştırıldı.

NATO oybirliğiyle yeni bir döneme girerse, bu, açıkçası, ABD liderliğinde olacaktır. Altmış yedi sayfalık rapordaki birçok maddenin, ABD egemenliğini daha da güçlendirecek ve Avrupalılar için stratejik özerklik önerilerini de buna tabi kılacak şekilde şekillendiği görülüyor. Keza oybirliği ilkesinin kaldırılmasına yönelik düşünceler de nihayetinde NATO'nun (ve AB'nin) büyük devletlerinin küçüklerin fikirlerine daha az önem verdikleri/verecekleri eleştirisi ile birlikte anılıyor.

2030 vizyonu için NATO'ya pandemiler, çevre ve sağlık gibi konularda da yeni rotalar çizmesi için öneriler sunan raporda genel olarak yeni tehditlere uyum ve siyasi istişare mekanizmaları öne çıkıyor. NATO'da transatlantik ilişkilerin alacağı hal, yeni seçilen ABD Başkanı Joe Biden'a bağlı. 20 Ocak 2021'de yemin ettikten sonra, Birleşik Devletler Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı Brüksel'deki zirveye davet edilecek ve ABD Başkanı Donald Trump'ın transatlantik ilişkilerde derinleştirdiği çatlaklar hızla doldurulmaya çalışılacak gibi görünüyor.

NATO'yu Washington ruhuna uygun şekilde "Rusya'ya karşı daha ileri farkındalık ve tedbirlere, Çin ile de sistematik rekabete" uyumlu hale getirmek için bir çalışma olduğu aşikâr. Bununla birlikte Biden, Donald Trump'ın Çin'e yönelik agresif politikasına devam edeceğini çoktan duyurdu. Avrupa ile güvenlik ve savunma ilişkilerinde NATO'ya bağlılığını da ilan eden Biden, Avrupa'da bazı kanatlar tarafından hoş karşılanmadı.

Çin'e karşı tüm bu uyarı ve tedbirlere karşın gelişen reaksiyon, rakamsal bazı veriler ile durumun güvenlikten öte olduğunu kanıtlamaya çalışır nitelikte. Ortaya konulan gerçek şu ki, yalnızca NATO üyesi ABD'nin 5 bin 800 nükleer savaş başlığı varken Çin'in sahip olduğu 320 başlık kabaca NATO üyeleri Fransa (290) ve İngiltere (215) ile aynı seviyede. ABD'nin dünya genelinde yaklaşık 800 askeri üsten oluşan küresel bir ağı bulunurken, Çin'in kendi ülkesi dışındaki tek askeri üssü Cibuti'de.

NATO üyesi devletler geçen yıl silahlanma ve ordu için Çin'in harcamalarının dört katına tekabül eden 1 trilyon ABD dolarından fazla para harcadı. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'ne (SIPRI) göre, Çin, askeri harcamalarını geçen yıl 266 milyar ABD dolarına eşdeğer artırdı. Bu, nüfusuna oranla kişi başı 190 ABD dolarına denk geliyor. NATO silahlanma politikası bu orandaki artışa karşı çıkıyor ama aynı dönemde ABD'nin askeri harcaması nüfusuna oranla kişi başı 2 bin 200 dolardan fazla. Diğer taraftan, birkaç yıl içinde Almanya askeri harcamada Rusya'nın önüne geçerek, Avrupa'da en çok harcama yapan askeri güç haline gelecek.

1949'daki kuruluşundan bu yana, ABD önderliğindeki Batı'nın silahlı kolu olarak **NATO**'nun açık bir düşmanı vardı: Sovyetler Birliği. Bu rakip 1990'ların başında ortadan kaybolduğunda, yeni bir amaç çabucak bulunmalıydı. ABD'de yapılan değerlendirmelere dayanarak o andan itibaren amaç, Batı üstünlüğünü korumak ve mümkünse genişletmek için askeri müdahaleleri kullanmaktı.

NATO diplomatları, askeri harcama grafikleri, dış politika vizyonu, ekonomik ilerlemesi ve Arktik'ten Afrika'ya NATO topraklarına yaklaşma stratejisini göz önüne aldığı anda, ortak Batı

değerlerini paylaşmayan Çin'in diğer ülkeleri, özellikle ekonomik olarak sindirmeye çalıştığı yorumunu yapıyorlar. Çin'in BRI gibi formatlarla kalkındırdığı Asya ve Doğu Avrupa ülkelerinde NATO'nun nüfuz kaybetme ve Çin'in nüfuz kazanma olgusu her ne kadar "sindirme" olarak görülse de orta vadede bölgesel dinamikleri değiştireceği tahmin edilebilir.

Avrupa'da ise Biden'ın NATO'ya bağlılığı, stratejik özerklik ve Avrupa ordusu gibi savunma yönetiminde ABD etkisini azaltacak adımları sekteye uğratabilecek gibi görünüyor. Macron'un NATO aleyhindeki söylemlerinin ardından Fransa ve Almanya'nın yüksek orandaki askeri harcama artışı bu duruma hazırlık gibi görünebilirdi. Fakat bugün yeni bir strateji için çalışmalara başlanması gerekiyor. Özellikle liderler zirvesinde bu konuda vizyon adımları belirlenebilir.

NATO'nun oybirliği ilkesindeki taviz ve ittifak içinde yer almayan AB üyesi devletlerle işbirliği ise tartışmaya çok açık. İttifak içinde iki ayrı taraf olarak görülebilecek Fransa ve Türkiye bile bu dönüşüme ortak direnç sergileyebilir.

NATO 2030, bağlayıcı olmamakla birlikte aslında transatlantik ilişkilerin ve küresel güvenlik mimarisinin nasıl şekilleneceğinin bir özeti şeklinde görülebilir. Yeni dönem NATO'da hem iç hem dış risklerin yönetilmesini gerektiren zorlu bir süreç olacak.

Brüksel Zirvesi AB'nin stratejik perspektifi tamamen yitirdiğini gösteriyor

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/bruksel-zirvesi-ab-nin-stratejik-perspektifi-tamamen-yitirdigini-gosteriyor/2076027>

Prof. Dr. İrfan Kaya Ülger -Kocaeli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı

Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanları 10-11 Aralık 2020'de, Türkiye'nin AB'ye aday ilan edildiği Helsinki zirvesinin 21. yıldönümünde bir araya geldiler. AB'de her dönem başkanlığı sonunda üye ülkelerin yöneticilerinin katılımıyla zirve toplantıları yapılır. Brüksel Zirvesi de bu anlamda Almanya'nın dönem başkanlığının sona ermesini simgeliyor.

Ocak ayında dönem başkanlığı görevini Portekiz üstlenecek ve 2021 yılının ikinci yarısında Slovenya'ya devredecek. AB sisteminde bütünleşme hareketinin temel yönlendiricisi olan devlet ve hükümet başkanları, yılda iki kez olağan, iki kez de olağanüstü zirve için bir araya geliyorlar. Sonuç bildirgesinden de açık biçimde görülebileceği üzere Brüksel Zirvesi rutin bir toplantı kategorisinde. Zirve, bazılarının zannettiği gibi, sadece Türkiye'yi konuşmak amacıyla toplanmış değil. Bir araya gelen liderler esasında, ele alınan gündem maddeleri incelendiğinde görülebileceği üzere, "günü kurtarma" güdüsüyle hareket ettiler. Bu tutum hem Türkiye konusunda hem de zirve sonuç bildirgesinde sıralanan diğer konularda belirgin şekilde öne çıkıyor. Burada öncelikle, zirvede ele alınan konuları kısaca özetleyecek, ardından da Doğu Akdeniz başlığı altında Türkiye'yle ilgili sıralanan paragrafları inceleyeceğiz.

Brüksel Zirvesi sonuç bildirgesinde Türkiye dışındaki başlıklar bütçe, Kovid-19'la mücadele, küresel iklim değişikliğine karşı alınacak önlemler, güvenlik, AB-Akdeniz ortaklığının canlandırılması ve AB'nin küresel insan hakları koruma rejimi olarak sıralanabilir.

Zirve sonuç bildirgesine göre, Brüksel Zirvesi'nde öncelikle birden çok yıla uzanan mali çerçeve konusundaki blokaj kaldırılmış bulunuyor. Macaristan ve Polonya'nın bütçenin kabulü konusundaki engellemeleri ortak mutabakat ile aşıldı. Temel hak ve özgürlükler, hukuk devleti ilkelerinin ihlâli iddialarıyla karşı karşıya kalan Polonya ve Macaristan'ın bu tür yaptırımlarla karşı karşıya kalması halinde AB Adalet Divanı'na başvuru yapması kuralı getirilmiş ve böylece bütçenin kabulü önündeki engel ortadan kalkmıştır.

AB liderleri Kovid-19'la mücadele konusunda işbirliğini derinleştirme kararı aldılar. Almanya'nın inisiyatifiyle sağlanan mutabakat, mücadelenin AB düzeyinde sürdürülmesini ve aşı faaliyetlerinin üye devletlerin müstakil inisiyatifine bırakılmadan birlik bünyesinde çözüme kavuşturulmasını öngörüyor. 2020 yılı başında, Kovid-19'un başlangıç döneminde üye ülkeler arasında işbirliği ve dayanışma ortaya konulamamıştı. O dönemde kimi ülkelerce sağlık malzemeleri ihracatına sınırlama getirilmesi, Schengen sınırlarının kapatılması, AB ülkelerinde ve dış dünyada geniş biçimde tartışılmıştı. Brüksel Zirvesi'nde aşı konusunda AB'nin görev üstlenmesinin kabul edilmesi, gelecek yıllarda sağlık alanında atılacak adımların temel inisiyatifi olarak kabul edilmeli. Bir başka ifadeyle, günün birinde AB bünyesinde ortak sağlık politikası gündeme gelecek ise bunu tetikleyenin Brüksel Zirvesi kararı olduğu hatırlanmalı.

AB zirvesinde liderler ayrıca Kyoto Protokolü yükümlülükleri mucibince atmosferi kirleten gazların salınımı konusunda önceden belirlenen sınırlamaları revize ettiler. Varılan mutabakata göre, atmosfere AB kökenli gaz salınımı 2030 yılında 1990 seviyesinin yüzde 55'i düzeyinde olacak. Bu rakam daha önce yüzde 60 olarak belirlenmişti. AB içindeki Varşova Paketi ve SSCB kökenli ülkeler öngörülen kısıtlamalara uyum sağlamak için çevre bütçesinden daha fazla destek talep ettiler. Üye devletler arasındaki bu konudaki görüş ayrılıkları Almanya ve Fransa'nın işbirliğiyle çözüme kavuşturuldu. AB liderleri gelecek yıllarda sera etkisi oluşturabilecek ürünlerin AB pazarına girişinin kısıtlanması veya bu tür ürünlere yüksek vergi uygulanması hususunda mutabakat sağladılar.

Zirve sonuç bildirgesinin güvenlik başlığını taşıyan bölümünde ise terörle mücadelede işbirliğinin önemine yapılan vurgu dikkat çekti. Buna göre, radikalizm, terörizm ve aşırı görüşlere karşı AB'nin kendi içinde bir dayanışma içinde olduğuna vurgu yapılıyor; AB'nin ortak değerlerini korumaya kararlı olduğu, anti-semitizm, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı da dahil olmak üzere, ifade ve din veya inanç özgürlüğüne yönelik her türlü saldırı kınanıyor. Kararda ayrıca üye ülkelerin terör ve aşırılıkla mücadelede, polisiye ve adli konularda işbirliğini güçlendirme hususunda kararlı olduklarından ve Europol ile koordinasyon kurulmasından bahsediliyor. Zirve kararındaki bu ifadeler, Arap Birliği teşkilatı toplantılarında alınan İsrail karşıtı kararları hatırlatıyor. Söz konusu toplantılarda alınan kararlar, hiçbir şekilde uygulamaya aktarılmadan, bir sonraki toplantıda yeniden gündeme getirilmesiyle dikkat çekti.

Brüksel Zirvesi sonuç bildirgesinin dış ilişkiler bölümünde ise ABD ile ortak çıkarlar ve değerlere dayalı güçlü stratejik işbirliğinin bulunduğu, küresel düzeydeki sorunlara karşı bu işbirliğinin

ehemmiyet taşıdığına dikkat çekiliyor. Sonuç bildirgesinde ABD ile işbirliği yapılacak alanlar Kovid-19, iklim değişikliğiyle mücadele, ekonominin yeniden güçlendirilmesi, teknolojik ve dijital konular, karşılıklı ticaretin artırılması, ticaret anlaşmazlıklarının çözüme kavuşturulması, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) yeniden yapılandırılması ve güvenlik alanında işbirliği olarak sıralanıyor. Liderler ayrıca yeni ABD başkanıyla birlikte çalışma arzusunda olduklarını ifade ediyorlar.

Brüksel Zirvesi sonuç bildirisinde dış ilişkilerde işbirliği yapılacak diğer hususlar ise Barselona süreci olarak da bilinen AB-Akdeniz Ortaklığının yeniden canlandırılması ve AB'nin küresel insan hakları misyonu olarak sıralanıyor; AB'nin küresel insan hakları ihlallerine karşı yaptırım uygulama misyonuna soyunmasından memnuniyet duyulduğu ifade ediliyor. Fakat bu yaptırımların kapsamının nerede başlayıp nerede biteceği belirsizliğini koruyor. Örneğin, insan hakları ihlallerine karşı yaptırım uygulamaya hazırlanan AB, acaba yoksul ülkelerde AB kökenli sermayenin ucuz işgücü çalıştırması karşısında harekete geçecek midir? Ya da küresel düzeyde insan hakları yaptırımları uygulamaya hazırlanan AB, Akdeniz'de mülteci teknelerini ve botlarını batıran AB deniz güçlerine karşı da yaptırım uygulamayı düşünüyor mu? Avrupa kıtasında göçmenlere, azınlıklara, siyahilere ve Müslümanlara karşı ayrımcılık uygulayan kamu görevlileri için nasıl bir yaptırım getirilecektir acaba?

Zirve sonuç bildirgesinde Türkiye'yle ilgili bölümler 30 ila 35. Paragraflar arasında yer aldı. Zirve kararında bir yandan pozitif gündemin hâlâ masada olduğu vurgusu yapılırken, öte yandan 1-2 Ekim 2020 tarihindeki AB zirvesinde alınan kararlara bağlılığın korunduğuna işaret edilerek yaptırım tehditlerinin ortadan kalkmadığı ima ediliyor. Zirve sonuç bildirgesinde ayrıca Yüksek Temsilci'den ve Avrupa Komisyonu'ndan Mart 2021 tarihine kadar Türkiye'yle ilişkiler hakkında rapor hazırlaması talep ediliyor. Raporda "Türkiye'nin yetkisiz biçimde gerçekleştirdiği sondaj faaliyetleri hakkında yeni kısıtlayıcı önlemlerin de yer alması" talep ediliyor.

Zirve sonuç bildirgesinin Kıbrıs bölümünde ise Türkiye Maraş bölgesini tek taraflı olarak açması nedeniyle kınanıyor. Kıbrıs sorununa Birleşmiş Milletler (BM) şemsiyesi altında müzakereler yoluyla çözüm bulunmasını AB'nin desteklediği ifade edilirken, Türkiye'den de aynısını yapmasının beklendiği ifade ediliyor. AB ayrıca BM şemsiyesi altında yürütülecek Kıbrıs müzakereleri için arabulucu/temsilci atayacağı "müjdesini" veriyor.

Zirve sonuç bildirgesinin buraya kadarki geniş özetinden de açık biçimde görüleceği üzere, AB "günü kurtarma" saikiyle hareket etmiştir. Bütçe konusunda üye devletler arasındaki görüş ayrılıkları Polonya ve Macaristan'ın ikna edilmesi sonucunda çözüme kavuşturulmuş, küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle mücadele konularında yeni adımlar atılmış, Kovid-19 konusunda ise sağlık alanında yetki devrine kadar uzanabilecek gelişmelerin kapısı aralanmış bulunuyor. AB'nin Türkiye konusundaki tutumu ise bu zirvede bir kez daha görüldüğü üzere, esas konuları ele almaktan kaçınma biçiminde tezahür etti ve bu tutum esasen yeni bir durum değil.

AB tarafı, Türkiye ile ilişkilerinde 2016 yılından beri ne müzakereleri ilerletme yönünde bir eylem, tavır, tutum ortaya koyuyor ne de dondurma yönünde bir girişimde bulunuyor. Burada olan biteni, ikili ilişkilerin en önemli mevzularını görmezden gelerek ikincil derecede önemli konular üzerinde yoğunlaşma şeklinde nitелеmek mümkün. Bu kategorideki sorunlar Doğu Akdeniz deniz yetki alanları, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi, vize muafiyeti, geri kabul

anlaşmasının yürürlüğe konulması ve mülteci anlaşmasının yenilenmesi olarak sıralanmakta. Elbette bunlar da önemli; ancak esas olan tam üyelik müzakerelerinin sürdürülmesi ve tamamlanmasıdır.

Netice olarak, zirve sonuç bildirgesinin Türkiye bölümü incelendiğinde açık biçimde görülen husus, tam üyelik müzakerelerinin tamamen kilitlenmiş olduğudur. Bundan sonra herhangi bir zamanda bu durumun değişmesi ve ilişkilerin tam üyelik hedefine yönelmesi için olağanüstü bir durumun gerçekleşmesi, “AB’nin imana gelmesi”, yahut kendi geleceği hakkında stratejik perspektifi benimseyen bir anlayışa ulaşması gerekmektedir.

Zirve sonuç bildirgesinin Türkiye hakkındaki bölümü, açık biçimde AB’nin stratejik perspektifini yitirdiğini gösteriyor. Hiç üzerine vazife olmadığı halde, AB Doğu Akdeniz’de devletlerin deniz yetki alanları hakkında tutum ortaya koymakta. Bir ülkenin karasularının nereye kadar uzanacağı, münhasır ekonomik bölgenin tek taraflı mı yoksa karşılıklı anlaşmayla mı ilan edileceği AB’yi kati surette ilgilendirmemektedir. Bu kategorideki konular BM Deniz Hukuku Sözleşmesi çerçevesinde çözümlenecek uluslararası hukuk sorunlarıdır. Durum böyleyken, zirve sonuç bildirgesinde de açık biçimde görülebileceği üzere, AB bu konuda Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından rehin alınmış vaziyettedir.

Bu genel bakış açısı esas alındığında, yaptırım tehditleri, sözde pozitif gündem önerisi ve rapor hazırlama kategorisindeki faaliyetlerin hepsi tali konulardır. Doğu Akdeniz konusunda zirve sonuç bildirgesinin tek olumlu yanı, Uluslararası Doğu Akdeniz Konferansı’nın desteklenmesidir. Bu yönde ilk öneri Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ortaya atılmış ve deniz yetki alanları ihtilafının çok taraflı bir zeminde çözüme kavuşturulması istenmişti. Öte yandan, Maraş’ın açılması veya kapalı kalması da AB tarafını kesinlikle ilgilendirmeyen bir konudur. Bu ihtilafın çözüm platformu, BM şemsiyesi altında yürütülen toplumlar arası görüşmelerdir.

AB zirvesinde Oruç Reis gemisinin isminin zikredilmesi, Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin deniz yetki alanları üzerinde yürüttüğü faaliyetlerin takip edileceğinin ve yaptırımla karşı karşıya kalabileceğinin ileri sürülmesi, ABD ile bu konularda koordinasyona önem verileceğinin belirtilmesi, AB’nin Türkiye hakkında hiç de hayırlı olmayan bir yaklaşımın esiri olduğunu gösteren emarelerdir.

Zirve sonuç bildirgesinde Türkiye hakkında açıktan bir yaptırım veya yaptırım tehdidi yok gözükmesine rağmen, satır aralarına sızan bilgilerden ortaya çıkan sonuç şudur: Türkiye-AB ilişkileri olağan koşullarda normal seyrine dönemeyecek kadar rayından çıkmış vaziyettedir. Zirve kararı büyük fotoğrafın bir kez daha ve net biçimde görünmesini sağlamıştır.

Netice olarak, zirveden yaptırım kararı çıkmadığını iddia etmek veya önümüzdeki dönemde pozitif gelişmeler olabileceğini düşünmek ancak aşırı iyimserlik olarak tanımlanabilir. Zirve kararını “havuç ve sopa” metaforu ile izah etmek de, bu saatten sonra, hayatın gerçekleriyle örtüşmemektedir; zira ortada havuç yoktur. Zirve sonuç bildirgesinde de açık biçimde görüleceği üzere, AB tarafında Türkiye’nin tam üyeliği seçenek olarak ortadan kalkmış vaziyettedir ve hiçbir şekilde konuşulmamaktadır.

CAATSA: ABD'nin S-400 konusunda Türkiye'ye yaptırım uyarısının dayanağı olan yasa

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48365138>

CAATSA, "ABD'nin Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası"nın İngilizce kısaltması. 2017'de Kongre'nin onayladığı yasa Rusya, İran ve Kuzey Kore'ye son dönemlerde uygulanan yaptırımların yolunu açmıştı. Eylül 2018'de ise ilk kez Çin'in Merkezi Askeri Komisyonu'nun Cihaz Geliştirme Departmanı'na karşı CAATSA altında dolaylı yaptırım uygulandı.

ABD Başkanı Donald Trump, Kongre'nin baskısı üzerine CAATSA'yı Ağustos 2017'de imzalamak zorunda kaldı. Bu yasa, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi, Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçıları desteklemesine karşı 2016'da Barack Obama döneminde uygulamaya konan yaptırımları güvence altına alıyor.

Başkan'ın Rusya, İran ve Kuzey Kore'ye yaptırımları kaldırma yetkisini sınırlandırıyor. Yasanın çıkarıldığı dönem ABD'deki 2016 başkanlık seçimlerine Rusya'nın Donald Trump lehine müdahale ettiği yönündeki tartışmaların yoğunlaştığı bir dönemdi.

Trump "anayasaya aykırı bazı içerikler" taşıdığını ve başkanın dış politikayı yönlendirme yetkisini Kongre'nin sınırladığını belirtmekle birlikte, ulusal birliği sağlama adına yasayı imzaladığını ifade etmişti.

Trump yasayı imzalamadan önce Rusya, ABD'nin bazı diplomatik mülklerine el koymuş ve Moskova'daki elçilik personeline 755 kişilik bir azaltmaya gitmesi talimatı vermişti. Amerikan Alman Marshall Fonu adlı düşünce kuruluşunun Ankara Ofisi Direktörü Özgür Ünlühisarcıklı, Nisan ayında Voice of America'ya yaptığı açıklamada, "bu yasanın aslında Kongre'nin Trump'a güvensizliğini yansıttığını" ifade etti:

"Rusya'nın Kırım'ı işgalinden sonra Trump'ın buna gereken tepkiyi göstermeyeceğinden endişe eden Amerikan Kongresi bu yaptırım yasasını çıkartmış ve Rus savunma sanayiine kayda değer katkıda bulunan bütün ülkelerin bu yaptırıma tabi tutulacağını yasaya bağlamıştı. S-400 alımının da Rus savunma sanayiine kayda değer bir katkı olduğunu kabul etmemiz gerekiyor."

İran'ın balistik füze ve kitle imha silahları geliştirme programına, bu ülkeye askeri techizat, teknik ve mali yardım yapılmasına karşı Başkan yaptırım uygulamaya zorluyor. Ancak özel durumlarda Başkana bu yaptırımları geçici olarak kaldırma yetkisi veriyor. Rusya'nın Avrupa ve Avrasya'daki etkilerine yönelik olarak eskiden beri uygulamada olan yaptırımların devamını, Başkanın bunları kaldırma yetkisi konusunda ise Kongre'nin onayını öngörüyor.

Siber güvenlik, ham petrol, finansal kurumlar, insan hakları ihlalleri, yaptırımlara uyulmaması, Rus savunma ve istihbarat kurumlarıyla ilişkiler gibi faaliyetler için yaptırım uygulanmasını içeriyor. Yasa esas olarak Rusya'nın petrol, gaz, savunma, güvenlik ve finans sektörlerine yönelik yaptırımları hedefliyor. Başkana, bu sektörler ile alışveriş ilişkisine giren kişi veya kurumlara karşı yasada yer alan 12 yaptırımdan en az beşini uygulamaya koyma yetkisi veriyor. Buna göre Başkan ayrıca mühimmat, çift kullanımlı teknoloji, nükleer bağlantılı malzeme ile ilgili ihraç lisansını askıya alabiliyor.

Yaptırım uygulanan kişi veya kurumlara yönelik Amerikan yatırımlarına yasak koyma, uluslararası finans kurumlarının kredilerini yasaklama, vize sınırlaması, Amerikan bankalarının yardımlarını askıya alma yetkisi veriliyor.

CAATSA kapsamında Türkiye'ye ne tür yaptırımlar uygulanabilir?

Bu yaptırımların bir kısmı "sembolik" olabilir. "Belli personelin Amerika'ya seyahatine izin verilmemesi gibi. Bir bölümü çok ciddi olabilir, mali yaptırımlara kadar gider."Trump'ın muhtemelen "Türk ekonomisine en az zarar verecek, ilişkileri en az gelecek olanları tercih edeceğini ifade eden Ünlühisarcıklı, buna örnek olarak Rahip Brunson krizi döneminde uygulanan yaptırımları örnek veriyor.

"Zaten ABD'ye gitme planı bulunmayan İçişleri ve Adalet bakanlarının Amerika'ya gitmesini yasakladı. Amerika'da zaten mal varlığı olmayan İçişleri ve adalet bakanının Amerika'daki mal varlıklarını dondurdu. Yani bu aslında etkisi sıfır olan bir yaptırım."ABD'nin Türkiye'den demir-çelik ihracatına ilave gümrük vergisi koymasının da Türkiye'nin toplam ihracatı bakımından pek önem taşımadığı görülmekle birlikte" aslında bu içi boş yaptırımların bile Ağustos ayında Türk ekonomisini allak bullak ettiğı belirtilmektedir.Zira o dönem Türk lirasındaki değeri kaybı hızla tırmandığı gibi, diğeri ülkelerde de küresel bir kriz endişesi baş göstermeye başlamıştı.

Paris İklim Anlaşması gezegeni kurtarabilecek mi?

Paris İklim Anlaşmasının gezegeni kurtarıp kurtarmayacağını anlaşmadaki taahhütlerin yerine getirilmesi ve dünyayı en fazla kirlüten ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadelede ne tür adımlar atacağı gösterecek

PARİS İKLİM ANLAŞMASI

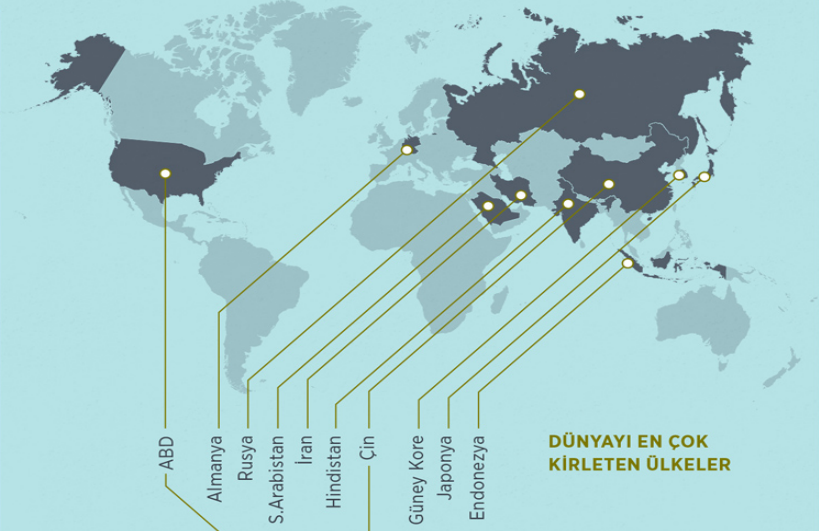
12 Aralık 2015'te, 195 ülke tehlikeli boyutlara ulaşan **küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle mücadele** için Paris İklim Anlaşmasını kabul etti

Yasal bağlayıcılığı olan ilk evrensel anlaşma, 55 ülkenin onayının ardından **4 Kasım 2016'da da yürürlüğe girdi**

ANLAŞMANIN HEDEFİ

Küresel sıcaklık artışının yüzyıl sonuna kadar 2 santigrat derecenin altında tutulması

Dünya genelinde karbon salımının 2030'a kadar %50 azaltılması, 2050'ye kadar sıfıra indirilmesi

**DÜNYAYI EN ÇOK
KİRLİTEN ÜLKELER**

2050'YE KADAR;

Sel riski altındaki kişi sayısının **1,6 milyara çıkması**

2,7 ila 3,2 milyardan fazla kişinin su kıtlığı ile karşı karşıya kalma riski bulunuyor

ATMOSFERE SERA GAZI SALIMI

2015 **50 MİLYAR TON**

2019 Yaklaşık **55 MİLYAR TON**

2016-2020'nin şimdiye kadarki **en sıcak 5 yıl** olarak kayda geçmesi bekleniyor

ABD VE ÇİN

Trump'ın 4 Kasım 2019'da resmen ayrıldığı Paris İklim Anlaşmasına Biden yönetiminin geri dönecek olması ve Çin'in **2060'a kadar karbon salımını sıfıra indirme vaadi** iklim hedeflerine ulaşılması umutlarını artırıyor

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ GIDA GÜVENLİĞİNİ DE TEHDİT EDİYOR

- İklim değişikliği, su kıtlığı ve gıda güvensizliğini de beraberinde getiriyor
- İnsanlığın 2050'ye kadar yeteri kadar gıdaya ve suya erişimi de iklim değişikliğiyle mücadele atılacak adımlara bağlı olacak
- Climate Action Tracker tarafından yayımlanan sıcaklık analizleri, iklim hedeflerine 2050 yılına kadar halen ulaşılabilirliğini öngörüyor

12.10.2020

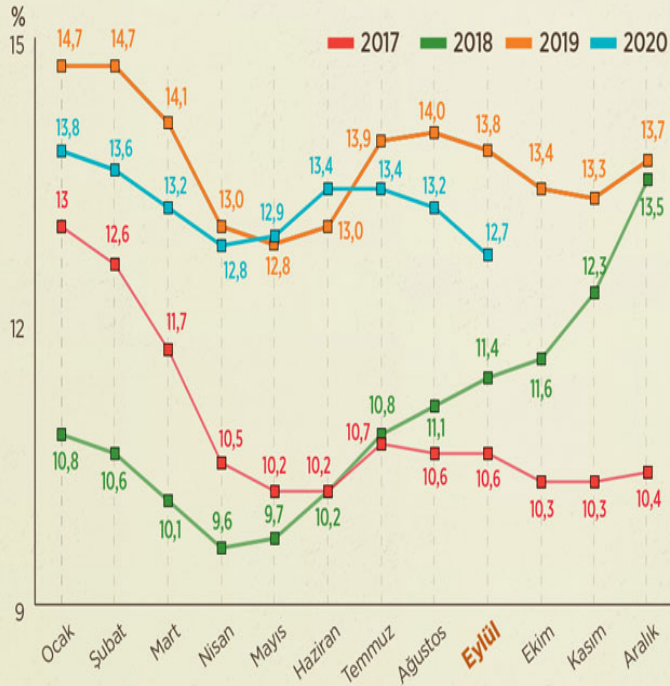
AA
ANADOLU AJANSI
100
YIL

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/21260>

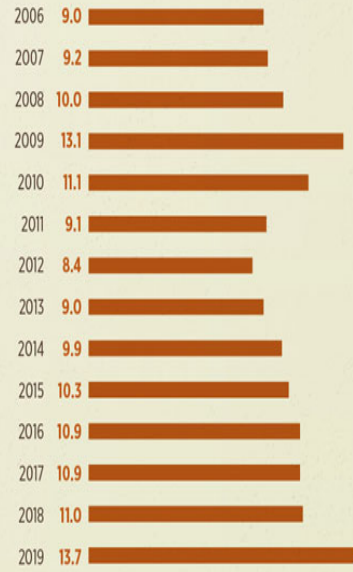
İş gücü İstatistikleri

(EYLÜL, 2020)

Türkiye'de işsizlik oranı, eylülde geçen yılın aynı ayına göre 1,1 puan azalışla yüzde 12,7'ye geriledi. Söz konusu dönemde işsiz sayısı 550 bin kişi azalarak, 4 milyon 16 bin kişi olarak kaydedildi

YILLARA GÖRE İŞSİZLİK ORANI

Türkiye genelinde **eylül ayına ilişkin** mevsim etkilerinden arındırılmamış temel iş gücü göstergeleri (15 ve daha yukarı yaştakiler)

NÜFUS
62,8 MİLYON

İŞ GÜCÜ
31,7 MİLYON

İSTİHDAM
27,7 MİLYON

İŞSİZLİK ORANI
%12,7
(4,016 MİLYON)

İŞ GÜCÜNE KATILMA ORANI
%50,5

İSTİHDAM ORANI
%44,1

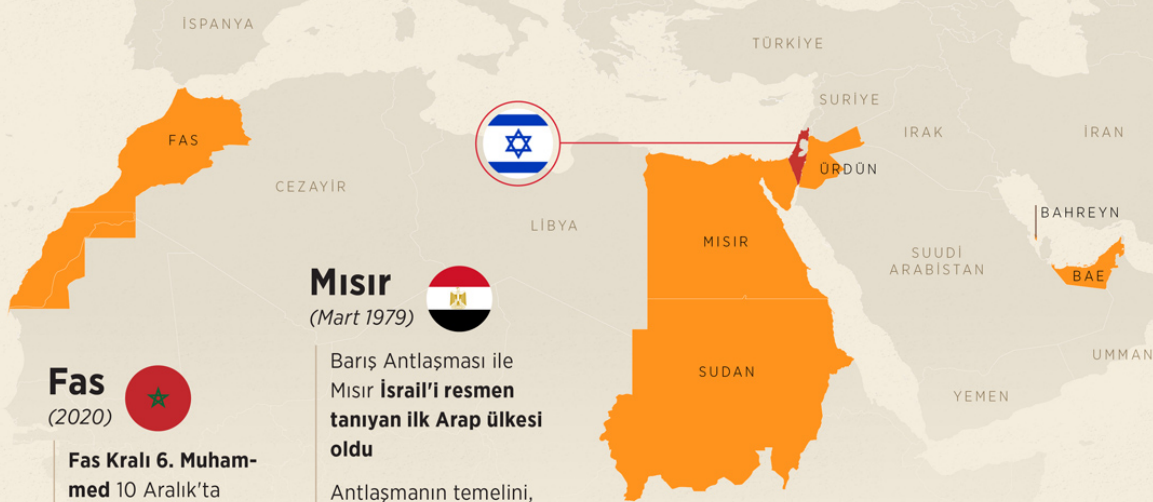
Fas İsrail'le normalleşme kervanına katılan 6. Arap ülkesi oldu

Fas, İsrail ile ilişkilerini "en yakın zamanda" normale döneceğini açıkladı. Böylece Fas; Mısır, Ürdün, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve Sudan'dan sonra İsrail ile normalleşmeyi kabul eden 6. ülke oldu

İlk normalleşme adımını Mısır Mart 1979'da attı, onu Ürdün Ekim 1994'te imzaladığı **Vadi Arabe Barış Antlaşması** ile takip etti

Normalleşmeyle ilgili ikinci atılım bundan tam **26 yıl sonra** geldi. Ancak bu kez birkaç ay içerisinde **BAE, Bahreyn, Sudan** ve şimdi de **Fas** olmak üzere 4 Arap ülkesi bu kervana katıldı

Fas
(2020)

Fas Kralı 6. Muhammed 10 Aralık'ta ülkesinin İsrail ile "en yakın zamanda resmi ve diplomatik ilişkiler kurmayı" planladığını açıkladı

Açıklama Trump'ın, Fas ve İsrail'in tam diplomatik ilişki kurulmasına yönelik anlaşmaya vardığını ve **Batı Sahra'da Fas'ın hakimiyetini tanıdıklarına dair** bir bildirge imzaladığını duyurmasının ardından geldi

Mısır
(Mart 1979)

Barış Antlaşması ile Mısır İsrail'i resmen tanıyan ilk Arap ülkesi oldu

Antlaşmanın temelini, **Mısır Cumhurbaşkanı Sedat ve İsrail Başbakanı Menahem Begin** tarafından ABD Başkanı Jimmy Carter gözetiminde imzalanan Camp David Sözleşmesi oluşturdu

Sudan
(2020)

23 Ekim'de **Sudan geçiş hükümeti** İsrail ile ilişkilerinin normalleştirilmesini kabul ettiği duyurdu

Ürdün
(Ekim 1994)

Dönemin **İsrail Başbakanı İzak Rabin ve Ürdünlü mevkidaşı Abdusselam el-Mecali**, 46 yıl süren savaş halini sona erdiren Vadi Arabe Barış Antlaşması'nı imzaladı

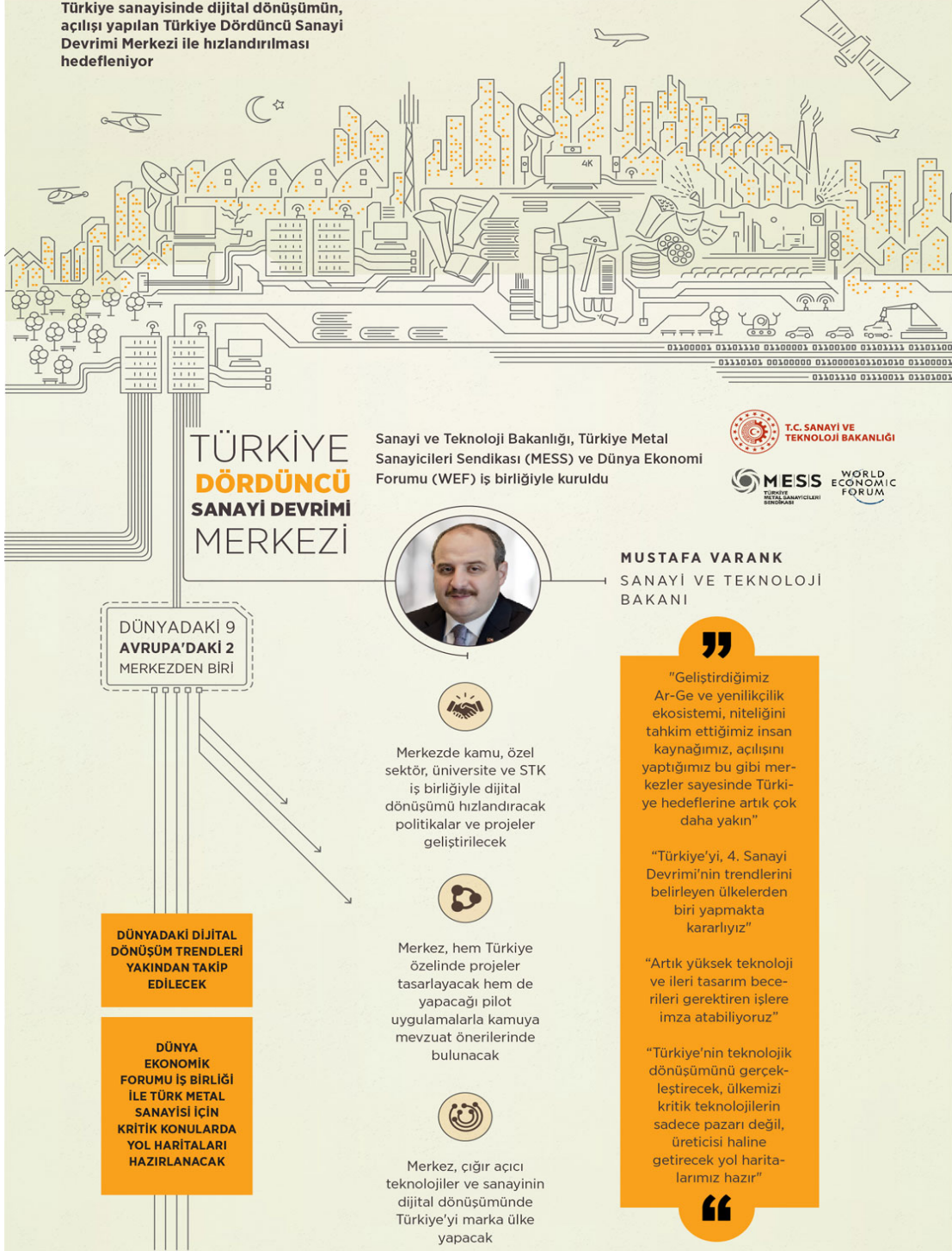
ABD Başkanı **Bill Clinton**'ın himayesinde imzalanan antlaşma, İsrail'in en uzun sınırında güvenliği garanti ederken, Ürdün'e Kudüs'teki dini işleri denetleme hakkı verdi

BAE ve Bahreyn
(2020)

15 Eylül'de **Beyaz Saray'da düzenlenen törende** İsrail ile ilişkileri normalleştirme anlaşması imzaladı

Yerli sanayide dijital dönüşüm "Türkiye Dördüncü Sanayi Devrimi Merkezi" ile hızlanacak

Türkiye sanayisinde dijital dönüşümün,
açılışı yapılan Türkiye Dördüncü Sanayi
Devrimi Merkezi ile hızlandırılması
hedefleniyor

10.12.2020

ANADOLU AJANSI
KCC

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/21240>

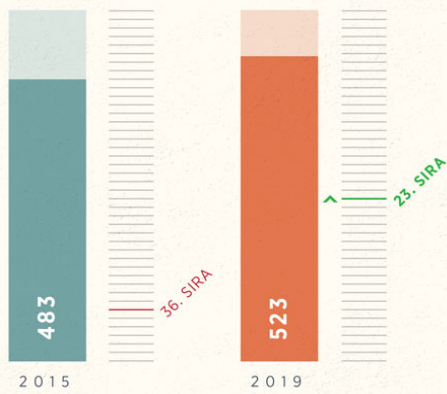
2019 TIMSS Türkiye sonuçları açıklandı

Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, 2019 Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS) Türkiye sonuçlarını, Bakanlık'ta düzenlediği basın toplantısıyla açıkladı

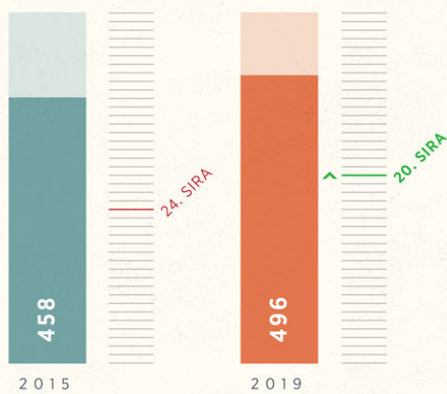
MATEMATİK

4. SINIF

- Türkiye, matematikte, 2015'te 49 ülke arasında 36'ncı sırada yer alırken **2019'da 58 ülke arasında 23'üncü sıraya yükseldi**

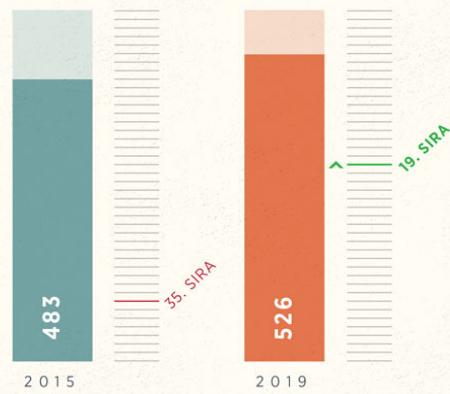
8. SINIF

- Türkiye, 8'inci sınıfta matematik uygulamasında **2019'da 20'nci sıraya yükseldi**

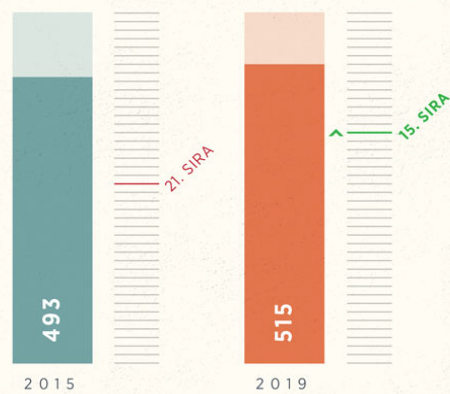
FEN BİLİMLERİ

4. SINIF

- Türkiye, 2015'te 47 ülke arasında 35'inci sırada iken **2019'da 58 ülke arasında 19'uncu sıraya çıktı**

8. SINIF

- Türkiye, Fen alanında 2015'te 21'inci sırada iken **2019'da 15'inci sıraya çıktı**

08.12.2020

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/21216>

kitapyurdu.com

Neden ölünür? Çocukların sorduğu sorular içinde bizi en çok rahatsız eden hiç kuşkusuz budur. Bu soru bizde korku ve endişeye neden olur; ölüme dair tek deneyimimiz başkalarının ölümüdür, özellikle de sevdiğimiz insanların. Günün birinde öleceğimiz fikrine alışabilir miyiz? Felsefe ölüm üzerine mi yaşam üzerine mi derin bir düşünmedir? Ölüm korkumu nasıl aşmalı, onu nasıl başka türlü düşünmeli? Yaşam bir hikaye gibidir: bir başı ve bir sonu vardır. Yaşayabilmek için günün birinde ölümü kabul etmek gerekir.